

Z historii straży pożarnej

O pożary w dawnych czasach nie było trudno, gdyż domy były w większości drewniane, co więcej, kominy także były z drewna. Tak było nie tylko w Mikołowie, ale i w innych miastach górnośląskich. Dopiero pod koniec XVIII wieku, na rozkaz władz, zaczęto przebudowywać kominy na murowane. W miastach dochodziła wszechobecna ciasnota, a większość budowli wznoszona była z łatwopalnych materiałów. Zdecydowanie gorsza sytuacja była na wsiach, gdzie budowano wyłącznie z drewna i kryto słomą. Jeszcze w XVIII wieku nie znano kominów, a dym z paleniska wewnątrz izby rozchodził się po całej chacie, znajdując ujście nieszczelnym drewnianym dachem.

Toteż obowiązywały wówczas bardzo rygorystyczne przepisy obchodzenia się z ogniem w mieście. Podpalaczowi lub temu, kto przez nieostrożność stał się przyczyną pożaru, groziła kara śmierci.

Akcja ratunkowa podczas pożaru spoczywała w części organizacyjnej na poszczególnych cechach rzemieślniczych. W czasach późniejszych organizację ratowniczą ujęto w ściślejsze ramy organizacyjne, a przepisy tego dotyczące sprecyzowano na piśmie. Pierwszy taki „Porządek ogniowy” dla Pszczyny spisano w księdze przywilejów i porządków miejskich z datą 1 czerwca 1680. Zgodnie z ówczesnym „Porządkiem...” akcja ratunkowa podczas pożaru miała się odbywać w ten sposób: kowale, masarze i piekarze, szewcy i garncarze mają się, gdy tylko usłyszą „szturm” (alarm), stawić natychmiast z narzędziami gaśniczymi na miejscu pożaru, wchodzić na dach palącego się domu i gasić. Sukiennicy, krawcy i tkacze (widocznie uchodzili za mniej odważnych) oraz inni rzemieślnicy mają im wodę nosić i podawać. W ten sposób akcja przeciwpożarowa zorganizowana była przez następne dziesięciolecia, a nawet przez cały wiek XVIII, z tym że przybywało coraz więcej narzędzi przeciwpożarowych.

Pierwsza Zawodowa Straż Pożarna na ziemiach polskich powstała w Warszawie w 1836 roku, a pierwsza Ochotnicza Straż Pożarna w Poznaniu w 1845 roku.

W królestwie pruskim obejmującym również Śląsk, Wielkopolskę oraz Pomorze przepisy przeciwpożarowe wydane zostały przez organy policyjne według postanowień ramowych o zarządzie policyjnym z 1850 roku oraz ustawy o ogólnym zarządzie kraju z roku 1883. Od 1846 roku powoływano obowiązkowe straże pożarne funkcjonujące niezależnie od ochotniczych i zawodowych straży. W ich skład przymusowo wcielano mieszkańców danej gminy.

Wkrótce powstał skupiający organizacje strażackie Związek Towarzystw Pożarnych i Ratunkowych oraz Gmin Śląska i Poznańskiego. Związek powołano na zjeździe delegatów, który odbył się w Breslau (obecnie Wrocław) w dniach 18 i 19 lipca 1863 roku. Uczestniczyło w nim 121 delegatów, głównie przedstawiciele drobnych stowarzyszeń, które na własną rękę walczyły z niszczycielskim żywiołem ognia i wody. Należy tutaj wspomnieć, że rok wcześniej na Niemieckim Zjeździe Pożarniczym w Augsburgu, uchwalono konieczność zrzeszania się w krajowe i regionalne związki.

W 1893 roku Prowincjonalny Śląsko-Poznański Związek Strażacki rozdzielił się na dwie organizacje: Poznański Prowincjonalny Związek Straży Pożarnych oraz Prowincjonalny Związek Straży na Górnym Śląsku.

Pożary szczególnie często pustoszyły nieodległe Żory, a najgorszy był ten z 1702 roku. Wtedy narodziła się w tym mieście tradycja corocznego obchodzenia 11 maja Święta Ogniewego.

Pierwsza straż pożarna (Stowarzyszenie Ochotniczej Straży Pożarnej i Ratunkowej) w Katowicach powstała w 1875 roku, czyli dziesięć lat po uzyskaniu przez nie praw miejskich. W związku z wyjątkowo szybkim rozwojem miasta możliwości straży ochotniczej a także obowiązkowej (utworzonej w 1884 roku) okazały się niewystarczające.

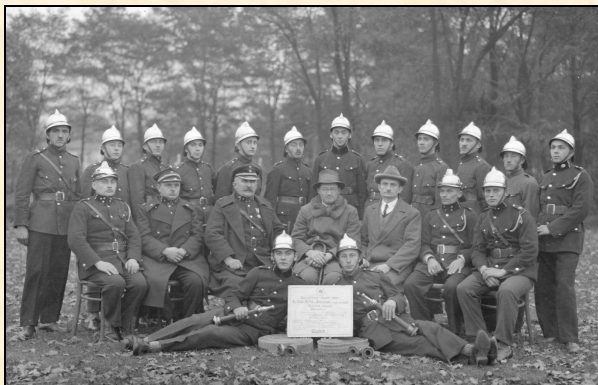
W Pszczynie Ochotniczą Straż Pożarną utworzono w 1874 roku, a w Mikołowie w 1900 roku, która popierana i finansowana przez magistrat, mogła dbać o wykształcenie i większą sprawność w ratownictwie pożarniczym.

Ochotnicza Straż Pożarna w Ornontowicach przed II wojną światową

W latach 1925–1926 na terenie Ornontowic wybuchały liczne pożary, które utwierdziły mieszkańców w przekonaniu o konieczności utworzenia miejscowej jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej.

Staraniem byłego naczelnika gminy **Franciszka Swobody** oraz sekretarza gminnego **Franciszka Kornasa** została zakupiona czterokołowa sikawka ręczna. Pomieszczenie na remizę strażacką udostępnił w budynku gospodarczym ówczesny właściciel majątku **Klaus Hegenscheidt**. Zapewnił on również dostarczanie koni służących jako siła pociągowa wozu strażackiego w czasie ćwiczeń lub pożarów.

5 maja 1927 roku zwołano zebranie organizacyjne. Władze zwierzchnie reprezentowali wtedy **Wilhelm Klemens**, powiatowy komendant Straży Pożarnej oraz komendant rejonowy – **Franciszek Krawczyk** i jego zastępca – **Hanke**.

Założyciele i członkowie OSP Ornontowice, 1927

W zebraniu organizacyjnym wzięło udział 50 mieszkańców Ornontowic, spośród których 20 zgłosiło gotowość wstąpienia w szeregi Ochotniczej Straży Pożarnej.

Powołano więc pierwszy Zarząd OSP w Ornontowicach, którego prezesem został ówczesny naczelnik gminy **Ignacy Zdzieblik**. Przez rok funkcję naczelnika pełnił **Karol Spyra**. Kolejnym naczelnikiem został **Paweł Madeja**, a jego zastępcą **Paweł Kocjan**. Funkcję skarbnika powierzono **Wiktrowi Malczykowi**, sekretarza **Józefowi Malczykowi**, a gospodarza **Józefowi Chrobokowi**.

Poświęcenie sztandaru strażackiego, 29 VI 1935

Od początku swego istnienia jednostka OSP w Ornontowicach rozwijała ożywioną działalność. 2 września 1927 roku urządziła pierwszy letni koncert w miejscowym parku, a zimą odegrała dwa przedstawienia. Dochód z tych imprez przeznaczono na zakup hełmów i mundurów wyjściowych, w których od tego czasu strażacy Ornontowic uczestniczyli we wszystkich uroczystościach środowiskowych.

W 1935 roku zakupiony został sztandar strażacki. 29 czerwca 1935 roku na uroczystość jego poświęcenia przybyły delegacje reprezentujące 10 jednostek okolicznej straży oraz wszystkie organizacje i miejscowa ludność. Przysięgę na sztandar przyjął ówczesny poseł na sejm i burmistrz miasta Mikołowa **Jan Koj**.

W 1937 roku staraniem wszystkich członków wybudowano wspinalnię, którą w czerwcu tegoż roku oddano uroczystie do użytku.

Od sierpnia 1938 roku do wybuchu II wojny światowej działała na terenie Ornontowic żeńska drużyna strażacka licząca 9 członkiń. Jej komendantką była druhna **Maria Hanak**.

W ciągu 13 lat jednostka brała udział w 3 pożarach miejscowych i 2 pożarach poza granicami gminy. Najtrudniejszą akcją ratowniczą był pożar w miejscowości Schönwald (obecnie Bojków) w 1931 roku na terenie ówczesnych Niemiec. Jednostka nasza była jedyną z terenu polskiego.

W tym okresie do najbardziej aktywnych strażaków należeli już dziś nieżyjący: **Franciszek Morcinek**, **Teofil Kuśka**, **Józef Chrobok**, **Franciszek Bajer** i **Ludwik Nieradzik**.

Jednostka OSP Ornontowice ze swoją sikawką

OSP w czasie II wojny światowej

W latach 1940–1944 działała w Ornontowicach Obowiązkowa Straż Pożarna. Funkcję komendanta pełnił **Paweł Kocjan**. Jesienią 1942 roku w godzinach wieczornych wybuchł pożar zabudowań gospodarczych przy ul. Orzeskiej. W trakcie akcji ratowniczej uległ zaccadzeniu strażak **Józef Malczyk**. Skutek okazał się tragiczny, gdyż po zakończeniu akcji w drodze powrotnej do domu zmarł. Jego zwłoki znaleziono rano następnego dnia. Był to jeden z najtragiczniejszych wypadków w naszej jednostce w okresie okupacji.

OSP po 1945 roku

Wkrótce po wyzwoleniu ówczesny naczelnik gminy **Wilhelm Chmiel** polecił wznowić działalność OSP.

12 lutego zwołano zebranie organizacyjne, na którym spośród przybyłych 16 członków wyłoniono zarząd w następującym składzie: prezes – **Ignacy Zdzieblik**, naczelnik – **Paweł Madeja**, zastępca naczelnika – **Ludwik Nieradzik**, sekretarz – **Karol Zajusz**, skarbnik – **Józef Chrobok**, gospodarz – **Jerzy Chmurczyk**.

Dzięki ofiarnej pracy wszystkich członków zdołano wkrótce wyremontować i uzupełnić zdewastowany sprzęt i doprowadzić go do stanu używalności, tak że w każdej chwili mógł być użyty w akcjach ratowniczo-gaśniczych.

Jednostka OSP, jako pierwsza działająca po wyzwoleniu na terenie Ornontowic organizacja, zwołała 18 marca 1945 roku zebranie wszystkich organizacji, na którym powiadomiono członków o losie sztandarów związkowych, które dzięki niezwykłej odwadze ówczesnego proboszcza **Juliusza Kwapulińskiego** i jego brata **Franciszka** (zwanego **Mikołajem**) zostały wywiezione i ukryte przed okupantem w Kochłowicach

W kwietniu 1945 roku uroczystego wręczenia wszystkich sztandarów związkowych dokonał starosta powiatu pszczyńskiego p. **Kwaśny**. Organizatorem tej uroczystości była nasza jednostka OSP.

Ignacy Zdzieblik

W 1948 roku dzięki staraniom Zarządu OSP Ornontowice na terenie huty szkła założona została Zakładowa Straż Pożarna, natomiast 18 maja 1952 roku obchodzono 25-lecie istnienia tutejszej jednostki OSP.

W 1955 roku Zarząd OSP zwrócił się do Gminnej Rady Narodowej w Ornontowicach o przydzielenie pomieszczenia na remizę strażacką. Do tego czasu bowiem korzystano z remizy mieszczącej się w technikum rolniczym. Przydzielony lokal po byłym magazynie kółka rolniczego własnymi siłami wyremontowano i w lipcu oddano do użytku.

W 1956 roku Powiatowa Komenda Straży Pożarnej w Tychach przydzieliła naszej jednostce motopompę M-800 i elektryczną syrenę alarmową, którą 4 grudnia zabudowano na budynku szkoły podstawowej.

Rok później staraniem **Karola Małyska** i Zarządu OSP Ministerstwo Górnictwa i Energetyki przydzieliło naszej jednostce samochód Ford Gass z kopalni „Generał Zawadzki”. Był to pierwszy pojazd mechaniczny, jakim dysponowała nasza OSP. W tym samym roku 18 października w miejscowym kościele odbyła się uroczysta msza św., na której poświęcono figurę św. Floriana patrona strażaków.

8 października 1959 roku na terenie Ornontowic odbyły się pierwsze rejonowe

zawody organizowane przez Powiatową Komendę Straży Pożarnej w Tychach. W zawodach brały udział OSP z Orzesza, Woszczyc, Gardawic i Ornontowic. Dobre przygotowanie naszej jednostki zaowocowało zdobyciem I miejsca.

W czerwcu 1962 roku obchodzono 35-lecie istnienia, odbyły się pokazy sprawnościowe okolicznych jednostek.

12 kwietnia 1964 roku na Walnym Zebraniu ustąpił prezes **Ignacy Zdzieblik**, na jego miejsce został wybrany **Józef Gogolok**. W tym samym roku 20 października na terenie szkoły rolniczej odbyły się pierwsze powiatowe ćwiczenia pokazowe Terenowej Obrony Przeciwlotniczej z udziałem jednostek straży pożarnej z Bujakowa, Dębieńska i Ornontowic. W tym okresie jednostka brała udział w gaszeniu 6 pożarów miejscowych i 4 pożarów pozamiejscowych.

Do najpilniejszych zadań OSP Ornontowice w 1965 roku należało wybudowanie zgodnie z wymogami przeciwpożarowymi oddzielnego pomieszczenia na paliwo oraz rozpoczęcie budowy zbiornika przeciwpożarowego na terenie Kolonii Granicznej. Budowę pomieszczeń na paliwo ukończono pod koniec sierpnia, natomiast zbiornik przeciwpożarowy w 1966 roku.

W lutym 1966 roku powstał przy OSP zespół muzyczny i teatralny. Kierował nimi **Tadeusz Skrobacz**. Zespół istniał do 1986 roku i występował na różnych imprezach, zyskując szerokie uznanie wśród okolicznych mieszkańców.

15 marca 1966 roku przy OSP Ornontowice została założona pierwsza męska Młodzieżowa Drużyna Pożarnicza. Drużyna liczyła 10 członków. Jej dowódcą był **Benedykt Sodzawiczny**. Należy tu zaznaczyć, iż członkowie drużyny młodzieżowej stanowią przyszłą kadrę naszej jednostki. Od maja 1967 do 1969 roku działała przy OSP Ornontowice żeńska Młodzieżowa Drużyna Pożarnicza, która liczyła 9 członkiń. Jej drużynową była **Barbara Twardęga**

W kwietniu 1967 roku otrzymaliśmy z jednostki wojskowej z Gubina samochód typu Dodge. Samochód ten został przystosowany jako wóz bojowy i korzystano z niego do 1973 roku.

15 czerwca 1967 roku obchodzono 40-lecie istnienia OSP Ornontowice. Obok remizy urządzono wystawę sprzętu pożarniczego. W czasie uroczystości przedstawiciele Powiatowej Komendy Straży Pożarnej udekorowali miejscowych strażaków medalami Za Zasługi dla Pożarnictwa. Wieczorem odbyła się zabawa taneczna w miejscowym domu kultury. 16 marca 1969 roku na Walnym Zebraniu OSP ustąpił zastępca naczelnika **Joachim Gabrys**, który funkcję tę pełnił od 1958 roku. Na jego miejsce został wybrany **Karol Langer**.

Obchody 40-lecia OSP

W 1970 roku OSP Ornontowice przeżyła bardzo dotkliwą stratę. Zmarł naczelnik OSP **Paweł Madeja**. Jego pogrzeb odbył się 15 maja. W pogrzebie uczestniczyła delegacja Powiatowej Komendy Straży Pożarnej z kpt. **Adamem Byczkiem**, delegacje i poczty sztandarowe okolicznych jednostek straży pożarnej, władze miejscowe i organizacje społeczne.

17 stycznia 1971 roku na Walnym Zebraniu OSP dokonano zmian w Zarządzie. Prezesem został **Józef Gogolok**. Nowo wybrani zostali: naczelnik – **Karol Langer**, zastępca naczelnika – **Maksymilian Szymała**, sekretarz – **Jerzy Mozgalik**, skarbnik – **Jerzy Chmurczyk**, gospodarz – **Erwin Nieradzik**. W skład Komisji Rewizyjnej weszli **Joachim Gabryś**, **Teofil Kuśka**, **Stanisław Ulbrych**.

14 maja 1971 roku powstała przy naszej jednostce OSP Harcerska Drużyna Pożarnicza, licząca 15 członków. Jej drużynową była **Elżbieta Tabacka**. W latach 1965–1972 jednostka nasza brała udział w 9 pożarach miejscowych i 7 pożarach pozamiejscowych oraz 2 akcjach przeciwpożarowych.

27 stycznia 1973 roku na Walnym Zebraniu OSP w Ornontowicach złożył rezygnację dotychczasowy prezes **Józef Gogolok**. Nowym prezesem został wybrany **Henryk Malczyk**.

W lutym 1973 roku przy pomocy naszych strażaków obok internatu Państwowego Technikum Rolniczego wykonano lodowisko dla uczniów tej szkoły i miejscowej młodzieży. W maju Powiatowa Komenda Straży Pożarnej w Rybniku w dowód uznania za dobre wyniki przydzieliła naszej OSP nowy samochód strażacki Żuk. Z początkiem 1974 roku OSP Ornontowice podjęło zobowiązanie uczestniczenia w konkursie na najlepszą OSP powiatu rybnickiego. Na pracę konkursową naszej jednostki składało się: odnowienie elewacji budynku remizy strażackiej, wyremontowanie świetlicy, przygotowanie nowego placu ćwiczeń oraz wybudowanie dwutorowego toru przeszkód. Prace te zostały wykonane do 10 września. Po podsumowaniu wyników konkursu przez Powiatową Komendę Straży Pożarnej jednostka nasza zajęła III miejsce w powiecie rybnickim.

Jesienią 1974 roku w godzinach wieczornych wybuchł groźny pożar zabudowań gospodarczych Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej „Przełom” w Bujakowie. Nasza jednostka była jedną z pierwszych na miejscu pożaru. W akcji uczestniczyło kilka jednostek straży zawodowych i ochotniczych. Pożar ugaszono w godzinach porannych następnego dnia.

Z początkiem 1975 roku PKSP w Rybniku przydzieliła naszej jednostce typowy samochód bojowy Star 25 ze zbiornikiem o pojemności 2500 litrów wody. W okresie wakacji 14 członków drużyny młodzieżowej uczestniczyło w obozie szkoleniowym w Szczyrku. Obóz liczył 50 osób. Szefem kuchni była **Walburga Szymała** z Ornontowic.

15 września 1975 roku z inicjatywy Zarządu OSP i ówczesnego dyrektora Państwowego Technikum Rolniczego **Witolda Słowińskiego** powstała żeńska Młodzieżowa Drużyna Pożarnicza przy PTR. Drużyna liczyła 13 członkiń. Pierwszym opiekunem drużyny z ramienia Zarządu OSP był zastępca naczelnika **Jerzy Mozgalik**. Drużyna ta istniała do 1980 roku.

29 maja 1976 roku odbył się I Gminny Zjazd Związku Ochotniczej Straży Pożarnej w Ornontowicach. Na zjeździe powołano Zarząd w następującym składzie: prezes Zarządu – **Czesław Aleksander**, I wiceprezes – **Jerzy Maruszczyk**, II wiceprezes – **Witold Słowiński**, sekretarz – **Małgorzata Cenkalik**, skarbnik **Janusz Sęk**, komendant gminny – **Karol Langer**.

W okresie od 1973 do 1976 roku nasza jednostka brała udział w gaszeniu jednego pożaru miejscowego i trzech pozamiejscowych.

*Ireneusz Kubicki
Towarzystwo Miłośników Ornontowic*

Artykuł opracowano w oparciu o następujące publikacje i materiały:

- Konstanty Prus, *Z przeszłości Mikołowa i jego okolicy*, Katowice–Mikołów 1932.
- Ludwik Musioł, *Pszczyna. Monografia historyczna*, Katowice 1936.
- Artykuły o historii OSP Ornontowice, których autorem był Joachim Gabryś, publikowane w „Głosie Ornontowic” w latach 1995–1997.
- Fotografie ze zbiorów Kamila Grzywoka oraz z *Dziejów Ornontowic*.
- Informacje zaczerpnięte z Internetu.

Zeszyty Historyczne

WYDAWCA: „ARTeria” Centrum Kultury i Promocji, Ornontowice

REDAKCJA: Aleksandra Malczyk, Andrzej Kotyczka, Kamil Grzywok, Ireneusz Kubicki

SKŁAD: Ireneusz Kubicki

DRUK: Drukarnia „INFOPAKT”; 44-206 Rybnik, ul. Przewozowa 4